

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

آموزش خانواده

راهبردهای عملی با رویکرد پژوهشی

دکتر ابوالفضل بختیاری

استادیار (عضو هیأت علمی)

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

کبری مصدقی نیک

مدرس و پژوهشگر آموزشی

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	: بختیاری، ابوالفضل، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: آموزش خانواده: راهبردهای عملی با رویکرد پژوهشی / ابوالفضل بختیاری، کبری مصدقی نیک.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۰۳۲-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: خانواده -- راهنمای آموزشی
شناسه افزوده	: مصدقی نیک، کبری، ۱۳۵۱ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ب۱۳۳/۱۰ HQ
رده بندی دیویی	: ۸۵۰۷/۳۰۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۳۵۶۸۶

آموزش خانواده: راهبردهای عملی با رویکرد پژوهشی

تألیف: دکتر ابوالفضل بختیاری - کبری مصدقی نیک

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه آرا: منیرالسادات حسینی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۰۳۲-۳

چاپ سوم ۱۳۹۶

تیراژ: ۲۰۰ جلد

• تهران: خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان وحید نظری - پلاک ۹۹

تلفن: ۶ - ۶۶۹۶۷۳۵۵ / نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲ / همراه: ۰۹۱۲۲۰۰۴۵۵۷

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

قیمت ۱۸۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	
فصل اول: آشنایی با آموزش خانواده.....	
مقدمه.....	
آموزش خانواده و تاریخچه آن.....	
آموزش خانواده در آمریکا.....	
آموزش خانواده در اروپا.....	
آموزش خانواده در انگلستان.....	
تاریخچه انجمن اولیاء و مربیان در ایران.....	
اهداف اصلی تشکیل انجمن اولیاء و مربیان.....	
مهم‌ترین اهداف انجمن اولیاء و مربیان.....	
آموزش و مفهوم آن.....	
اهمیت آموزش.....	
نیاز به آموزش.....	
نیازهای آموزشی والدین.....	
تبیین اصول آموزشی والدین.....	
اهداف آموزش والدین.....	
برنامه آموزش والدین.....	
تشکیل برنامه آموزشی گروهی والدین.....	
اصول آموزش گروهی والدین.....	
مشکلات آموزش والدین.....	
تعاریف خانواده.....	
خانواده شناسی و ضرورت توجه به آن.....	
تاریخ خانواده و اشکال آن.....	

انواع خانواده .....
خانواده از دیدگاه قرآن .....
خانواده از دیدگاه قانون اساسی .....
سیر تحول خانواده در ایران .....
اهداف تشکیل خانواده .....
ارکان خانواده .....
اهمیت و نقش خانواده در تربیت کودکان .....
خصوصیات خانواده .....
کارکردهای خانواده .....
رویکردهای مختلف به خانواده .....
جنبه‌های مختلف رفتار والدین .....

فصل دوم: آموزش خانواده.....

آموزش خانواده و هویت .....
اهداف آموزش خانواده .....
ضرورت و اهمیت آموزش خانواده .....
اصول طراحی آموزش‌های اثربخش برای خانواده .....
آشنایی با نظام جامع آموزش خانواده .....
موضوعات و مباحث آموزش خانواده .....
مبانی روان شناختی آموزش خانواده .....
بسترهای پژوهشی آموزش خانواده .....
برنامه‌ریزی و طراحی آموزش در آموزش خانواده .....
ویژگی‌های اختصاصی آموزش خانواده .....
روش‌های آموزش خانواده .....

فصل سوم: شرایط و عوامل یادگیری .....

فعالیت والدین در یادگیری .....
آثار و نتایج هماهنگی بین خانه و مدرسه .....
تربیت فرزند هدف مشترک اولیاء و مربیان .....

..... توصیه‌هایی به والدین .....
..... طرح تأمین محیط آرام خانواده و جامعه برتر جهانی .....
..... نقش والدین در تربیت فرزندان .....
..... جایگاه فرزند در خانواده .....
..... جایگاه فرزند در ایات و روایات .....
..... اهمیت و جایگاه خانواده در تعلیم و تربیت فرزندان .....
..... ضرورت هماهنگی بین اولیاء و مربیان .....
..... والدین با نشاط، کودکان شاد .....
..... برخی نقش‌ها و وظایف خانواده .....
..... اهداف تربیت از نظر اسلام .....
..... نقش پدر در پرورش کودکان .....
..... مشکلات رفتاری کودکان .....
..... بازی‌های کودکان .....
..... تکالیف پدر و مادر نسبت به فرزندان .....
..... وظایف مشترک .....

..... فصل چهارم: پیشینه پژوهش آموزش خانواده .....

..... پژوهش‌های داخلی .....
..... پژوهش‌های خارجی .....

..... فصل پنجم: آموزش، خانواده، تربیت .....

..... نقش‌های مهم خانواده .....
..... جایگاه خانواده در تربیت آدمی و اهمیت آموزش .....

..... منابع و کتابنامه .....

پیشگفتار

خانواده، به عنوان کوچک‌ترین و کهن‌ترین نهاد جامعه، مهم‌ترین و بیشترین نقش را در ایجاد و بقای آن دارد، از همین روی از دیرباز تا کنون از جهات مختلف مورد توجه اندیشمندان علوم مختلف جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، علوم تربیتی و ... قرار گرفته است. خانواده از طرفی به عنوان مهم‌ترین رکن اجتماع و والدین به عنوان سکنداران و هدایتگران آن، به سوی آینده در حرکت هستند، آینده‌ای که تعالی و توفیقش مرهون خانواده است و تربیت و پرورش آینده‌سازان کشور هم در درون خانواده رقم می‌خورد.

خانواده ایرانی هم در چندین سال اخیر تحت تأثیر روند مدرنیزاسیون و تغییر و تحولات جهانی و گسترش شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی قرار گرفته‌اند، که خانواده‌های امروزی تحت تأثیر ماهواره‌ها، اینترنت، شبکه‌های ارتباطی و فناوری‌های نوینی از لحاظ ساخت و کارکرد و برخی ارزش‌های فرهنگی، تغییر یافته‌اند و تمایل به همگونی و مشابهت با خصوصیات خانواده در جوامع صنعتی و غربی را نشان می‌دهند، برای مثال خانواده‌ها نگران، الگوگیری فرزندان از بیگانگان هستند و در همین راستا نظام آموزشی هم در وظایف و کارکردهای خود، به دنبال هماهنگی روش‌های آموزشی و پرورشی با نهاد تأثیرگذار خانواده است.

به بیان دیگر تغییر و تحول در نظام آموزشی و مدرسه در صورتی مؤثر است که با همراهی و هماهنگی والدین باشد. چه بسا تلاشهایی که از طرف نظام آموزشی و مدرسه‌ای با کم توجهی جامعه و خانواده روبه‌رو شود و منجر به شکست شود، و چه ارزش‌ها و باورهایی که درون خانه توسط والدین مورد تأکید باشد، ولی در مدرسه مورد بی‌مهری قرار گیرد. برای گسترش و توسعه، آموزش و پرورش لازم است نهاد خانه و مدرسه همراه و هماهنگ باشند، به نظر می‌رسد آموزش والدین نقش اساسی در هماهنگی روش‌های آموزش و پرورش اولیاء و مربیان دارد.

برنامه‌ریزی فرهنگی و تربیتی باید از بطن خانواده‌ها و با آموزش خانواده‌ها آغاز شود. سپس در دهه‌های اخیر کارشناسان، صاحب‌نظران و مربیان تربیتی تلاش کردن از طریق آموزش والدین و ارائه آموزش‌های مناسب و سازمان یافته، به نیازهای آموزشی پاسخ دهند. به همین خاطر آموزش خانواده توسط سازمان مرکزی انجمن اولیاء و مربیان وزارت آموزش و پرورش مورد توجه قرار گرفته است و در این راه تلاش‌های بسیاری صورت گرفته است که نتایج پژوهش‌ها حاکی از موفقیت نسبی این تلاش‌ها است و از طرفی با موانعی هم مواجه بوده است که می‌توان به نتایج پژوهش‌ها نگاه کرد، برای مثال ضرورت توجه به نیازهای آموزشی والدین، آموزش مداوم مدرسان آموزش خانواده، عدم شرکت پدران در کلاس‌های آموزش خانواده، بیشترین شرکت‌کنندگان در کلاس‌های آموزش خانواده مادران هستند!

مطالب ارائه شده از طرف مدرسان آموزش خانواده، مطابق نیازهای والدین نیست! مدارس ابتدایی بیشترین کلاس‌های آموزش خانواده را دارند در دوره‌های تحصیلی بالاتر کلاس‌های آموزش خانواده کمتر جدی تلقی می‌شود

نظارت ادارات آموزش و پرورش بر اجرای برنامه آموزش خانواده باید بیشتر شود
مدرسان باید ملزم به شرکت در دوره‌های آموزشی خانواده شوند
مدرسان آموزش خانواده مورد آموزش مداوم و آزمون دوره‌ای قرار گیرند
میزان سودمندی و رضایت والدین از دوره‌های آموزش خانواده مورد ارزیابی مداوم قرار گیرد

دوره‌های تربیت مدرس آموزش خانواده برگزار شود
مدرسان آموزش خانواده، حرفه‌ای و متخصص باشند
دوره‌های توان افزایی برای مدرسان آموزش خانواده برگزار شود
برنامه‌های آموزشی (آموزش خانواده) به صورت سی دی و فیلم و نوار تهیه و در مدارس ارائه شود

برنامه‌های آموزشی از طریق رسانه‌ها، رادیو، تلویزیون، سایت‌های اینترنتی ارائه گردد.

از دکتر علیرضا مقدم (دانشگاه خوارزمی)، دکتر حسن رحیمی (دانشگاه فرهنگیان)، دکتر محسن طالب زاده (دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر حمید ملکی (دانشگاه پیام نور کرج)، دکتر اکبر فرجی ارمکی (مدرس دانشگاه)، دکتر علی اکبر پیرزاد (مدرس دانشگاه)، محمد سلیمی، صداقت وفادار، خانم‌ها لیلا جعفری نیارکی و فاطمه آقاخانی، محبوبه افضل نائینی، مهین کیخانزاد، مریم نورالدینی، منیره سهرابی، فاطمه بیاضیان، فاطمه مصدقی نیک (هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن) در همراهی بخشی از کتاب سپاسگزاریم. حضور در بسیاری از کلاس‌های آموزش خانواده و نکته‌هایی که مدرسان محترم آموزش خانواده به نگارندگان آموختند، قابل سپاس است.

از ویراستاری علمی و ادبی این اثر توسط دکتر نیره‌السادات سعادت‌مند (دانشگاه فرهنگیان)، دکتر محمد احمدی (هیئت علمی دانشگاه پیام نور) و دکتر شیما شعله‌کار سپاسگزاریم. کوشش بسیاری انجام شده که تدوین و چاپ این اثر با دقت همراه باشد، علی‌رغم کوشش‌ها ممکن است نکاتی وجود داشته باشد که بتوان آن‌ها را بهبود بخشید. امید است همکاران محترم، مدرسان آموزش خانواده، دانشجویانی که این کتاب را مورد استفاده قرار می‌دهند، مولفان را نسبت به این نکات آگاه سازند.^۱

ابوالفضل بختیاری

کبری مصدقی نیک

